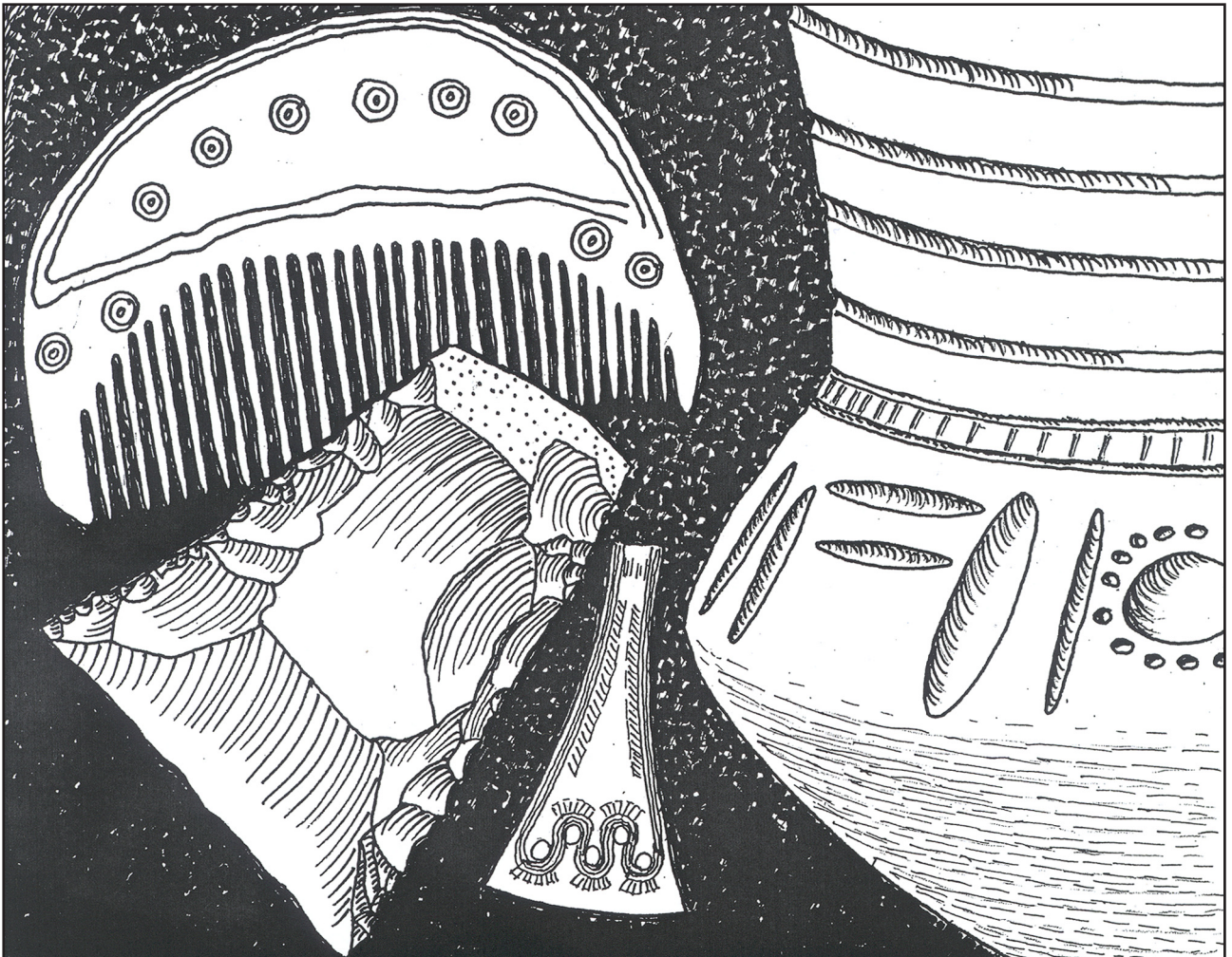

Förundersökningar i Västra Änghagen

Torslanda 203 | Boplats
Förundersökningar | Göteborgs kommun

Magnus von der Luft & Erika Räf

ARKEOLOGISK RAPPORT FRÅN
GÖTEBORGS STADSMUSEUM
ISSN 1651-7636
© Göteborgs Stadsmuseum 2004
Norra Hamngatan 12
411 14 GÖTEBORG
www.stadsmuseum.goteborg.se

REDAKTION
Magnus von der Luft
Johannes Nieminen
Ulf Ragnesten
Fredrika Ödlund

OMSLAGETS GRAFISKA FORM OCH LAYOUT
Mimmi Andersson
Teckning: Hans Dillner

TOPOGRAFISKA OCH EKONOMISKA KARTAN
© Lantmäteriverket. Medgivande 507-98-3211

KARTOR FRÅN STADSBYGGNADSKONTORETS DATABAS
© Göteborgs Stadsbyggnadskontor

FORNLÄMNING TORSLANDA 203

Arkeologiska förundersökningar, boplats

Följande rapport skildrar två skilda förundersökningar som Göteborgs Arkeologiska Museum och Göteborgs Stadsmuseum utfört inom fastigheterna Torslanda 164:5 och 6, Göteborgs kommun; en arkeologisk förundersökning (1986) och en kompletterande förundersökning (2003). Anledningen till de bägge förundersökningarna var att en planerad villabyggnation berörde utkanten av en tidigare undersökt boplats, To 203. Tidigare undersökningar (1982, 1987) av de södra och mellersta delarna av fornlämningen har huvudsakligen gett ett mesolitiskt fyndmaterial men även senneolitiska fynd och brons- och järnålderslämningar. Efter förundersökningarna avslutats kan konstateras att det funna flintmaterialet inte talar för att det funnits någon mer omfattande mesolitisk aktivitet på platsen. Däremot ger en hård indikationer på förhistorisk aktivitet i området. Ingen vidare åtgärd föreslås.

ADMINISTRATIVA UPPGIFTER (1986 och 2003)

Länsstyrelsens beslut nr:	11.391-2288-2295-85; 431-22363-2003
Uppdragsgivare:	N Y Byggnads AB; Sjäodalshus
Läge:	Torslanda 2:8 Lott A och B (gammal bet.); Torslanda 164:5 & 6 (ny), Göteborgs kn
Ekonomisk karta:	7B1c=7112
Koordinater i rikets nät:	X 6408,20 / Y1260,65
Grävningssak:	Nybyggnation av enfamiljshus
Grävningstinstitution:	Göteborgs Arkeologiska Museum; Göteborgs Stadsmuseum
Tidpunkt för undersökning i fält:	1986-04-23; 2003-04-29
Undersökt yta 1986:	Sju ca 0,5 x 0,5 m stora provgropar grävdes för hand till en sammanlagd yta av 2 m ²
Undersökt yta 2003:	Inom den 860 kvm stora ytan grävdes två schakt: Det ena var 43,0 m ² , det andra 43,1 m ² , sammanlagt 86,1 m ² .
Antal arkeologtimmar i fält:	14 (1986) och 16 (2003) sammanlagt 30
Antal maskintimmar:	8 (2003)
Platsledare:	Johan Wigforss (1986); Magnus von der Luft (2003)
Övriga deltagare i fält:	Stefan Kihlberg (1986); Erika Räf (2003)
GSMA nr:	860013 (1986); inga fynd (2003)

TOPOGRAFI OCH FORNLÄMNINGSMILJÖ

De aktuella fastigheterna ligger i ett villaområde i Torslanda (fig. 1 och 2). De begränsas i nordväst av berg och ligger i en lätt sluttning mot sydost. Den troliga utkanten av den delvis tidigare undersökta fornlämningen To 203 berör till stora delar tomterna. Tidigare undersökningar av andra, lägre liggande områden av fornlämningarna To 202 och 203 (Klasson 1983; Jönsson Kihlberg 1989) resulterade i flintmaterial från mellan- och senmesolitikum, senneolitikum samt yngre bronsålder–romersk järnålder. De nu aktuella tomterna är belägna ca 24-29 m ö h, d.v.s. strax över den postglaciala transgressionens maximum i Göteborgsområdet. Med andra ord borde eventuella mesolitiska lämningar i området inte vara överlagrade. En boplatz i området, om den är strandbunden, bör således tillskrivas hensbackakulturen från äldsta mesolitikum eller lihultkulturen under senmesolitikum. I närområdet ligger ett flertal fornlämningar bl.a. To 201, 210, 211, 212 som alla utgörs av boplatzområden. Av dessa har alla utom To 212 undersökts. De har samtliga gett ganska vida dateringar; allt från mellanmesolitikum till romersk järnålder, men med en tyngdpunkt på stenåldern, framförallt den äldre delen av densamma.

UTSEENDE FÖRE UNDERSÖKNING

Den 2003 undersökta fastigheten 164:5 var röjd och avverkad vid undersökningens början. Inga anläggningar synliga ovan jord kunde noteras.

TIDIGARE FYND OCH UNDERSÖKNINGAR

Flera lösfynd från To 202 och 203 har tagits tillvara i omgångar under 1900-talet. De består främst av flintavslag, kärnor och spånfragment. Två kärnyxor och en trindyxa talar för att boplatzen tillhör mesolitikum (GAM 68974, 68975, 68980, 68976).

I början av 1980-talet utförde dåvarande Göteborg arkeologiska museum en förundersökning på platsen. Av topografiska skäl slogs To 202 och 203 samman till en fornlämning vid undersökningstillfället. Det flintmaterial som då påträffades låg delvis inlagrat under en postglacial lera, vilket tyder på att området har rester av en överlagrad sandarnaboplatz (Klasson 1983).

Som tidigare nämnts har delar av To 202 och 203 slutundersökts år 1987 av Göteborgs arkeologiska museum. Anledningen var även vid detta tillfälle nybyggnation av ett flertal enfamiljshus. Det då undersökta området ligger omedelbart sydost om den nu aktuella fastigheten. Boplatserna, som undersöktes, låg dels i en sänka som sluttar svagt mot sydost, dels uppe på sydvästra delen av en bergsklack. Undersökningen visade att området har använts som boplatz under flera förhistoriska perioder. Vissa delar av boplatzen har överlagrade kulturlager från den mesolitiska sandarnakulturen. Andra undersökta områden hade flintmaterial i ploglagret, som låg på senglacial lera. Troligen var detta flintmaterial från senmesolitikum, d.v.s. lihulttid. På en berghylla hittades ett rikligt fyndmaterial som till stora delar var omblandat. Fynden bestod dels av redskap och kärnor av

flinta som kan dateras till mesolitikum, dels keramik från yngre bronsålder–romersk järnålder. Från sistnämnda tidsperioder tillvaratogs också brända ben, bränd lera, fragment av järnföremål, brynen, vävtyngder och en röd glaspärla. I detta område fanns även spår av anläggningar, bl.a. härdar (Jönsson Kihlberg 1989).

MÅLSÄTTNING

Flera frågor ställdes inför förundersökningen 2003: Finns hensbackamaterial på denna högst belägna del av fornlämningen? Finns senmesolitiskt och bronsålder/järnåldersmaterial på området? Går det att fastställa avgränsningen av den tidigare delvis undersökta boplatsen?

UNDERSÖKNINGSMETOD

Vid förundersökningen 1986 grävdes sju 0,5 x 0,5 m stora provgropar. Av dessa låg två (4 och 5) på tomten 164:6 väster om 164:5. Då det ansågs att den 1986 undersökta ytan var för liten för att kunna bedöma tomtens arkeologiska innehåll och potential, beslutades i samråd mellan länsstyrelsen och Göteborgs Stadsmuseum att en kompletterande förundersökning var nödvändig.

Förundersökningen 2003 utfördes i ösregn en dag i april. Under den kompletterande förundersökningen grävdes med grävmaskin två långschakt över tomten, från det högre partiet ner mot vägen i sydöst (fig. 3). Det första schaktet (S1) grävdes ner till berget, som påträffades omkring en meter ner i större delen av schaktet. För det andra schaktets del (S2) grävdes endast ner till lager som inte innehöll flinta. Inmätningar av schakten utfördes med GPS. Härvidlag bör påpekas att det under förundersökningen förekom kraftiga atmosfäriska störningar, vilket medförde att exaktheten på mätningarna ibland uppgick till mellan en och två meters avvikelse från det normala.

Norra profilen på schakt 1 skissades för att ge en uppfattning om lagerföljden; en meter av den ritades mer noggrant. En härd som påträffades i schakt 2 grävdes ut med grävslev till hälften och ritades i profil. Schakten och härderna fotograferades med svartvit film.

GRÄVNINGSIAKTTAGELSER

1986. Lagerföljden i provgroparna bestod av överst ett ploglager med en mäktighet på 15–30 cm, därefter följde i fyra av provgroparna (1, 3, 4 och 7) sand, ibland med finare eller grövre inblandning, ca 10–35 cm tjockt. Därunder vidtog en lerig silt (mo). I samtliga provgropar påträffades flinta, dock i en relativt ringa mängd (1–8 bitar övrig flinta per provgrop). Endast i en av provgroparna, pg 4, påträffades avslag, sammanlagt fyra stycken.

2003. Två schakt, cirka 2 meter breda och 20 meter långa, grävdes från nordväst mot sydost, dvs från det högre branta partiet med berg i dagen ner mot det sankta

området (fig. 3). Schakten hade till stora delar samma lagerföljd. På det branta partiet påträffades enbart ett lager med svartbrun sandig humus, rejält genomväxt med rötter. I schakt 2 kunde här noteras splitter från fönsterglas, takpappsbitar samt enstaka porslinsbitar. Nedanför bergsbranten, ungefär 3 meter från schaktens västra kortsida påträffades under humusen ett brunt siltigt lerlager och under detta ett hårt packat lager med gulröd/vitgråmelerad lera. Därunder vidtog fasta berget. Vid ungefär 10 meter från schaktens nordvästra kortsidor påträffades en gammal dränering i form av ett dike. Här vattenfylldes snabbt ett cirka 2 x 4 m stort område i schakten. På cirka 15 meters längd från schaktens västra kortsidor, efter dräneringen, ändrades lagerföljden åter. Ett troligt kulturpåverkat lager påträffades under humusen. Det bestod dels av ett övre lager med grågul melerad lerig sand, dels av ett undre grågult lager med grusig, lerig sand. I båda två påträffades flinta, dock var bara enstaka bitar av flintan slagen. I schakt 2 låg en härd på denna nivå. Dessa två lager bör höra samman med den tidigare undersökta delen av To 202 och 203 som fortsätter åt sydost. Under de flintförande lagren noterades den hårdpackade grågula leran, följt av ett tunt lager gråvit sand, med inslag av större vittrade stenar. Därefter vidtog det fasta berget.

Anläggningsbeskrivning:

I schakt 2 påträffades en härd, i övergången mellan humusen och den leriga sanden som här var lite mörkare till färgen. Härden låg cirka 17-18 meter från schaktets nordvästra kortsida och på cirka 0,2–0,3 m djup. Härden låg med andra ord i de kulturpåverkade lagren i det östra sankpartiet av området och kan troligen därför kopplas till det övriga boplatsområdet i sydost.

Härden var rundad i formen, cirka 1,2 m i diameter och cirka 0,2 m djup. Härden bestod av två lager; det övre innehöll svart sotigt lera, det undre svart sotigt grus med kolinslag. Två bitar vitpatinerad, svallad flinta påträffades ytligt i härden (fig. 3, 5).

FYNDBESKRIVNING

Sammanlagt påträffades endast 4 avslag och 43 stycken övrig flinta. Alla avslagen kom i provgrop 4 (GSMA 860013). Flintmaterialet är genomgående svallat och patinerat. Ett tiotal av flintstyckena har cortex kvar. Flintan ger dessvärre ingen antydning till datering. Flintan har sorterats enl. Sorteringsschema för flinta (Andersson, S. m.fl. 1978).

TOLKNING OCH DATERING

Den ringa mängd avslag samt oslagen, övrig flinta som påträffades visar inte på att en hensbackaboplatz har funnits i området. Det magra flintmaterialet tillsammans med den påträffade härden antyder endast att den yttersta delen av boplatsen To 203 berör tomten. Vilken tidsställning de påträffade fynden och anläggningen har kan förundersökningarna tyvärr ej ge svar på.

ANTI-KVARISK BEDÖMNING

Förundersökningarnas resultat ger inte anledning till att gå vidare till en slutundersökning. Därtill är det erhållna materialet alltför litet.

SAMMANFATTNING

Göteborgs Stadsmuseum har vid två tillfällen utfört förundersökningar på två tomter i Torslanda inom de norra delarna av fornlämning To 203. 1986 grävdes provgropar och 4 avslag samt övrig flinta tillvaratogs. 2003 upptogs två långschakt på fastigheten 164:5. Vid denna undersökning framkom inga fynd men en härd påträffades i schakt 2. Härden har inte daterats.

LITTERATUR

Andersson, S, m.fl. Sorteringsschema för flinta. I: *Fyndrapporter 1978*, sid. 215-252.

Jönsson Kihlberg, E. 1989. *Rapport över slutundersökning. Boplatsoområde To 202/203. Äldre stenålder – äldre järnålder*. Arkeologiska undersökningar i Göteborgs kommun – rapport. Göteborgs Arkeologiska Museum

Klasson, I. 1983. Torslanda 202/203, Torslanda. Boplatsoområde, stenålder. I: *Fyndrapporter 1982*, sid. 19-25.

Fig. 1. Fornlämningen To 203 markerad på karta i skala 1:100 000.

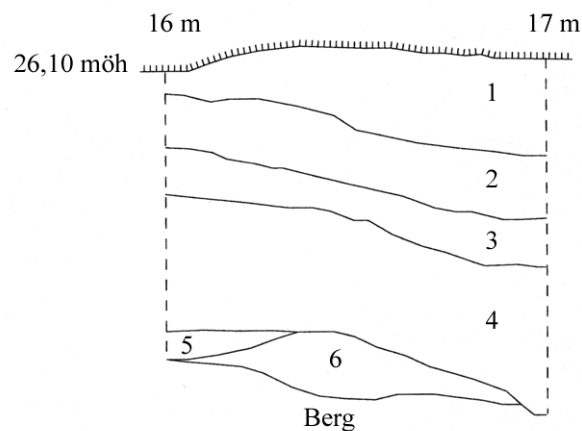

Fig. 2. Ekonomisk karta 7B1c, skala 1:10 000, med fornlämningen markerad

Fig. 3. De bägge tomterna inom undersökningsområdet med schakten och anläggning 1

Fig. 4
 Detalj av schakt 1
 16-17 m från VSV
 Skala 1:20

1. Svartbrun lerig humus (mycket rötter)
2. Grågul lerig sand (flintförande)
3. Grågul grusig-lerig sand (flintförande)
4. Grågul lera
5. Gråvit sand
6. Rödbrun vittrad sten

Fig. 5
 A1 Härd
 från NV
 Skala 1:20

1. Svart lerig sot
2. Svart grusig sot med kolinslag
3. Brunrå grusig sand

Fig. 4-5. Profiliritningar av detalj ur schakt 1 samt anläggning 1 (A1)

Fyndtabell år 1986

GSMA

860013:	Grävningseenhet	Sakord	st	gr	Material
001	pg 4	Avslag	4	10	Flinta